

Местните избори 2019: малка промяна или нищо ново

Антоний Тодоров

Резюме

Статията анализира основните резултати от местните избори в България през 2019 г. Основен извод е, че съотношението на политическите сили не се е променило съществено. Поради това тези избори не могат да бъдат основание за предсрочни парламентарни избори. Макар политическата хегемония на ГЕРБ да се запазва, има симптоми за нейното разклащане, както и за появата на нови алтернативи.

Ключови думи: местни избори 2019, България, ГЕРБ, БСП, Демократична България, ДПС

Abstract

The text analyses the principal results of the local elections in Bulgaria held in 2019. The main conclusion is that the political balance of forces has not been changed significantly. Therefore, these elections may not justify early parliamentary elections. Although the political hegemony of GERB persists, there are many symptoms of its weakness and the emergence of new alternatives.

Key words : local elections 2019, Bulgaria, GERB, BSP, Democratic Bulgaria, MRF

Поредните осми след 1989 г. избори за местни органи на властта се провеждат през есента на 2019 г. в специфичен контекст. Същата година, през май, се провеждат изборите за Европейски парламент, докато предишните парламентарни избори са през 2017 г., извънредни, последвали предходните президентски избори през 2016 г. Така за последните 3-4 години в страната се провеждат 4 избори с национално значение. Множество изследвания показват, че гражданите придават различно значение на изборите: най-високо са ранжирани парламентарните избори, следвани от президентските, докато местните избори заемат трето място и някои го разглеждат като избори от второстепенно значение. Същото се отнася и до европейските избори, като тази „класация“ на тяхното значение има като основен индикатор равнището на участие на тях. (Reif and Schmitt 1980) Малко парадоксално, но за времето след 2000 г. местните избори надминават по равнище на участие президентските. По официални данни за целия период след 1989 г. участието на избирателите е следното:

Таблица 1: Средно участие на различните видове избори (2000-2019)

Вид избори	По данните на ЦИК (%)
Парламентарни (5)	56,24%
Президентски 1-ви тур (4)	48,96%

Вид избори	По данните на ЦИК (%)
Президентски 2-ри тур (4)	49,39%
Местни (5)	49,79%
Европейски (4)	34,30%

Източник: Авторът по данни на ЦИК.

Не се осъществиха очакванията за много по-ниска изборителна активност – 49,8% общо в страната (през 2015 г. е била пак по официални данни 53,6%). Вярно е, че тя се изчислява на основата на официалните изборителни списъци, които отдавна са проблематични: 6 221 729 изборители на местните избори, при установени от НСИ 7 000 039 жители на България или 88,9% (в Белгия е 71,9%). През 2015 г. на местните избори са гласували 3 296 633, докато през 2019 – 3 096 696, т.е. с 200 000 по-малко. Очевидно има отстъпление.

Към това можем да добавим и съобщения брой на недействителни бюлетини, като няма официално число, но неофициално оценките варират между 400 000 и 600 000 (за първия тур). Институтът за развитие на публичната среда ги изчислява точно на 466 077 или 15,09 %, което е повече от предишния рекорд през 2015 г. (пак местни избори). Съгласно същото проучване обичайно недействителните бюлетини на изборите в България не надхвърлят 6,5%, а са средно между 3-4%. (Институт за развитие на публичната среда, 2019)

Очевидно е, че това създава огромен организационен и политически проблем – изборите всъщност са решени не от 3,2 млн. участвали на изборите, а от половин милион по-малко (около 2,6 млн.). Темата с контролирания вот, включително купените гласове, е за друг анализ. Но на тези избори имаше многобройни оплаквания и информация за разпространени и ефикасни методи на контролиран вот. По данни от емпирично изследване на Стойчо Стойчев от Софийския университет, за периода 2015 – 2017 г. на местните избори са купени 240 000 гласа, на парламентарните – малко над 180 000, а на президентските – 225 000. (Mediapool 2019,1) Всички подадени сигнали през 2019 г. показват, че тези размери остават валидни, което съчетано с невалидните бюлетини, сериозно оспорва честността на проведените избори. Почти никога, обаче, съдът не е касирал изборите по искане на някой от кандидатите, защото нарушенията трудно се доказват.

Резултатите: малка и показателна промяна

Най-общо, резултатите (ЦИК 2019,1) показват малко променена картина в сравнение с 2015 г. Съотношението между основните партии се запазва по брой на кметските места, макар и с някои промени. ГЕРБ запазва политическата си хегемония и отново има най-много кметски места (дори с 9 повече) и най-много гласове за кандидатските листи, но губи в 6 областни града и в 8 района на София. „Демократична България“ (ДБ) получава места в 8 района в София, но няма самостоятелно общински кмет в страната, оставяйки по същество „софийска партия“. БСП печели кметските места в 4 областни града, както и едно място в софийски район, но остава отново втора по подадени гласове за общинските съвети, да не говорим, че изглежда е на трето място по общински кметове. Според официалните данни на ЦИК общинските кметове от БСП са 36 (кметове, избрани с етикета на партията, извън коалициите), макар партийното ръководство да отчита 60 кметски места).

Наистина в София подкрепената от БСП Мая Манолова успя „да обедини необединяемото“ срещу ГЕРБ, но пробивът не се състоя, макар и за малко. ДПС, въпреки опита си за пробив в друг областен град освен Кърджали (например в Търговище), не успя да надхвърли традиционните си райони и остава по същество регионална партия. Накратко, революцията не се състоя, но пукнатини в досегашната властова конфигурация вече се забелязват.

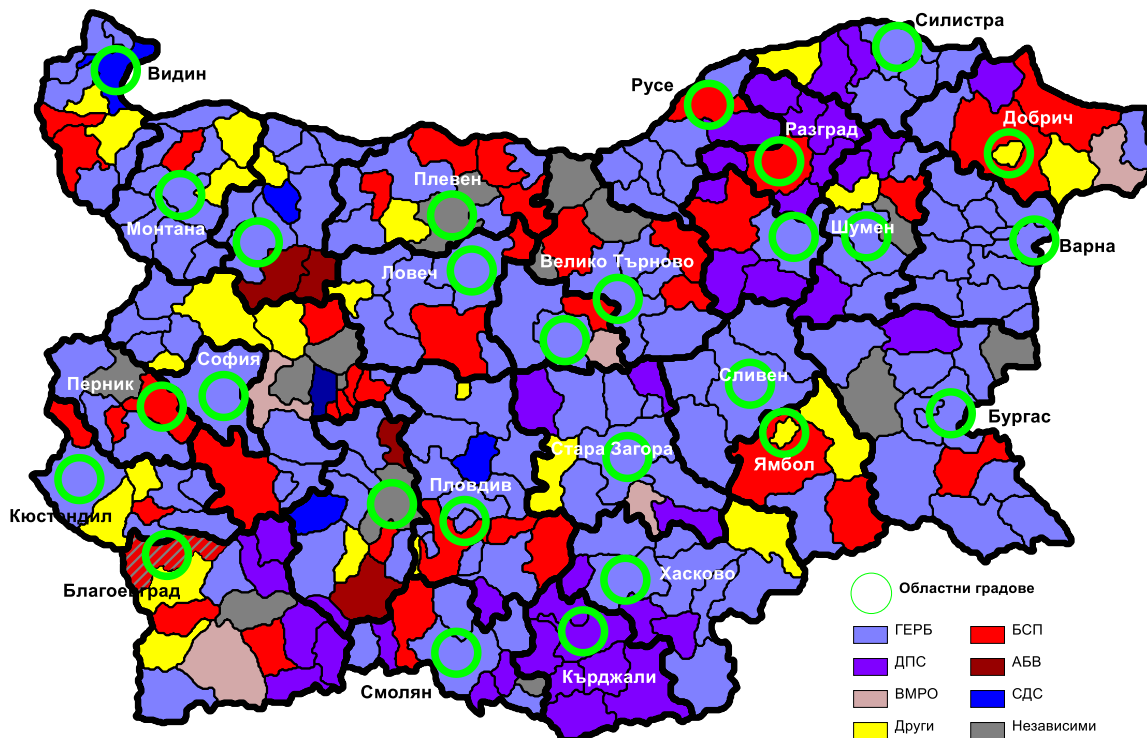
Таблицата по-долу показва динамиката спрямо 2015 г., но с уговорката, че тогава съществува „Реформаторския блок“(РБ), коалиция от няколко партии, сред които СДС, ДСБ и ДБГ. Ако донякъде днешният СДС и коалицията ДБ се смятат за наследници на РБ, то днес те заедно имат 6 общински кмета по-малко в сравнение с 2015 г.

Таблица 2: Брой на спечелените от партиите места на общински кметове 2015-2019

Общински кметове	2019	%	2015	%	Динамика
ГЕРБ	133	50,6	121		+8
БСП	37	13,6	38		-1
ДБ / РБ	0	0,0	11		-11
ДПС	40	15,1	33		+7
АБВ	5	1,9	3		+2
ВМРО	6	2,3	1		+6
СДС	5	1,9	0		+5
Други	24	9,0	0		+24
Независим	15	5,5	58		-43
ОБЩО	265		265		

Източник: Авторът по данни на ЦИК.

Карта 1: Избрани кметове на общини по партии, 2019

Картография: Авторът със софтуейр на Cartes & Données®

Политическата карта на България в общините е шарена, но съвсем очевидно промените не изглеждат толкова големи, че да позволят заключението, че сме пред съвършено нова политическа ситуация. Хегемонията на GERB се запазва и в смисъл, че в 99 общини GERB печели отново кметското място през 2019 г., като затвърждава позициите си от 2015 г. (това е 82% от кметските позиции през 2015 г.). Преизбирането на старите кметове или на нов кмет, но пак от GERB без съмнение е израз на вече трайни позиции в местната власт. BSP от своя запазва позициите си в 24 общини спрямо 2015 г. (63% от кметските позиции през 2015). Изглежда от гледна точка на преизбирането или запазването на позициите в общините GERB има по-голям успех от BSP на тези избори.

Разбира се има вътрешна динамика на тези избори, където на първия тур се избират общинските съвети и част от кметовете, но на втория тур, много оспорван, защото и един глас може да наклони везните, са избрани (в общо 196 общини) кметове на общини (105, включително на 18 областни града), кметове в 441 кметства и кметове на 31 района в София, Пловдив и Варна. (ЦИК 2019,2)

Именно балотажите показаха промяната през 2019 г. Спрямо 2015 кандидатите на GERB отидоха на балотаж и спечелиха в 10 общини, където партията печели през 2015 г. от първия тур. Сред тях са важни областни центрове като София, Смолян, Сливен и Варна.

Особено емблематичен е балотажът в София, проведен за първи път след 2007 г., когато на балотажа Бойко Борисов спечели пред кандидатката на БСП Татяна Дончева. Сега срещу досегашната кметица Йорданка Фандъкова се изправя независимата кандидатка, подкрепена от БСП, ДБГ и други партии и граждански организации Мая Манолова, досегашен омбудсман, спечелила значителна популярност. Балотажът завърши с успех за ГЕРБ, макар разликата да беше 20 хил. гласа (колкото и гласувалите с „не подкрепям никого“), а преизбирането стана с малко по-малко от 50% от гласувалите.

Софийските местни избори показаха няколко особености, които вероятно са значими за развитието на политическата ситуация в страната в бъдеще. На първо място, това е по-слабата мобилизация за втория тур, когато имаше очаквания за промяна. На второ място това е новата политическа конфигурация в София, където независимата Мая Манолова получи гласове едновременно от БСП и от партии, идентифициращи се надясно или в центъра. Но трето място, обаче, гласуването на втория тур на кметските избори потвърди тежестта на стария кливидж, противопоставящ лагера на и около БСП и „старата десница“ (спорно прилагателно, но по-добро от „традиционната“ или „градската“). В крайна сметка софийските избори показаха, че е изключително трудно да се постигне единодействие между тези два полюса на политическото противопоставяне от началото на прехода към демокрация.

Новото беше също така и в успеха на независимия кандидат Борис Бонев, известен с кампаниите на организацията „Спаси София“. Без да има специфично обявена партийна подкрепа, той се класира четвърти и получи също така значителен брой гласове и като кандидат за общински съветник (по същество нереализирали се, защото той няма листа за ОС).

Таблица 3: Мобилизация на избирателите в София на двата тура на местните избори 2019.

	Избиратели	Гласували	%
1 тур	1 064 705	455 936	42,82%
2 тур	1 064 772	426 158	40,02%

Източник: ЦИК

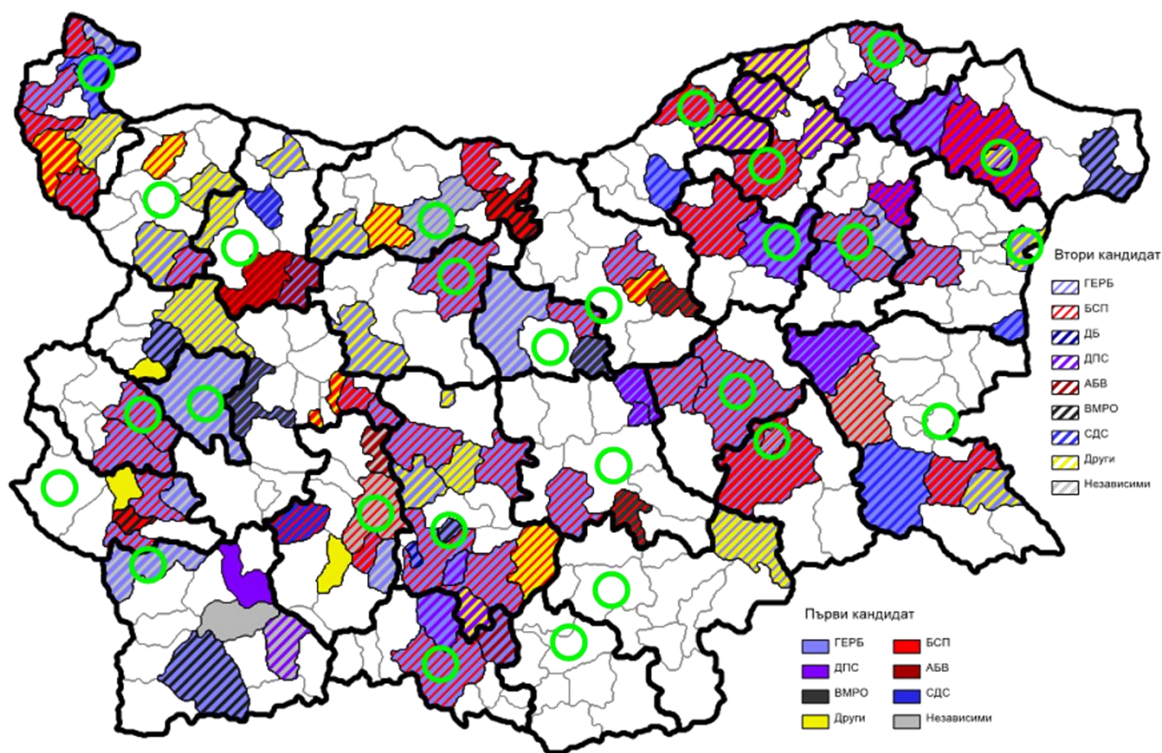
Но местните избори през 2019 г. затвърдиха една неблагоприятна тенденция на сравнително ниска мобилизация на избирателите е на сравнително нисък праг на гласовете, достатъчни, за да бъде избран кмет. Последното е с особено значение за областните градове, където на много места кметовете по същество са избрани от една сравнително малка част от избирателите, особено видимо за Шумен, Пловдив, Пазарджик, Варна. Прави впечатление, че както и в София, на втория тур мобилизацията на избирателите и по-слаба, ней-често изличат да гладуват предимно избирателите на първите двама от първия тур. Повечето избиратели в България изглежда не приемат да гласуват за кандидат, когато не са избрали или набелязали предварително и смятат, че ако го направят на втория тур, това ще е промяна на политическата им идентичност. Такъв тип поведение е важно да се има предвид, когато се дискутират възможността за въвеждане на мажоритарна избирателна система в два тура за парламентарните избори.

Таблица 4: Гласове подадени за спечелилия кметското място в областните градове.

Избрани на 1 тур			Избрани на 2 тур		
Общини	Гласове за победителя	% от избирателите	Общини	Гласове за победителя	% от избирателите
Бургас	48005	26,8%	Благоевград	18639	27,8%
В. Търново	19032	26,9%	Варна	49207	16,9%
Враца	23278	34,7%	Видин	11610	19,4%
Габрово	11292	19,9%	Добрич	18898	23,3%
Кърджали	16182	24,0%	Ловеч	8395	18,7%
Кюстендил	11793	22,1%	Пазарджик	17169	16,9%
Монтана	15721	35,0%	Перник	18652	22,9%
Ст. Загора	38658	27,5%	Плевен	22240	18,3%
Хасково	18838	23,0%	Пловдив	46887	15,8%
Средно		26,7%	Разград	8881	18,9%
			Русе	30975	21,2%
			Силистра	8540	17,9%
			Сливен	21109	20,1%
			Смолян	9113	26,9%
			София	209542	19,6%
			Търговище	16673	31,5%
			Шумен	12538	15,3%
			Ямбол	12722	18,9%
			Средно		20,6%

Източник: Авторът по данни на ЦИК.

Карта 2: Балотажи за избора на общински кмет, 2019

Картография: Авторът със софтуеър на Cartes & Données®

Балотажите показаха състоянието на политическата и партийната система през 2019 г. GERB и BSP си оспорват кметските места в 8 областни града (Ловеч, Русе, Разград, Силистра, Шумен, Сливен, Смолян, Перник), макар и в неравни съотношения. От тях GERB печели в 5, а BSP в 3. Но BSP печели с подкрепен от нея независим кандидат в Благоевград, докато GERB печели в София срещу независимата Мая Манолова, подкрепена от BSP. Макар общото съотношение на силите между двете най-големи парламентарни партии да се запазва, видимо е, че GERB има вече по-малко преимущество. GERB спечели и във Варна срещу лидера на „Възраждане“, подкрепен наполовина от BSP (чиято местна организация по същество се разцепи).

Един от възможните за дискусия въпроси на местните избори през 2019 г. е свързан с това, дали се появяват нови разделителни линии в обществото, както и доколко се запазват старите политически кливиджи. Показателно е, например, че от 105 балотажа, едва 33 са между кандидати на GERB и BSP, което представлява 31%. Противно на видимостта на основен политически кливидж между управляващите от GERB и основната опозиционна партия BSP, това не е толкова видимо на равнището на общините. Изборите също така ще се запомнят и с балотажи между кандидати на партии, които са част от управляващото мнозинство. Във Видин балотажът е между GERB и SDS (иначе в коалиция за изборите в София), в Пловдив – между GERB и VMRO (в правителствена коалиция).

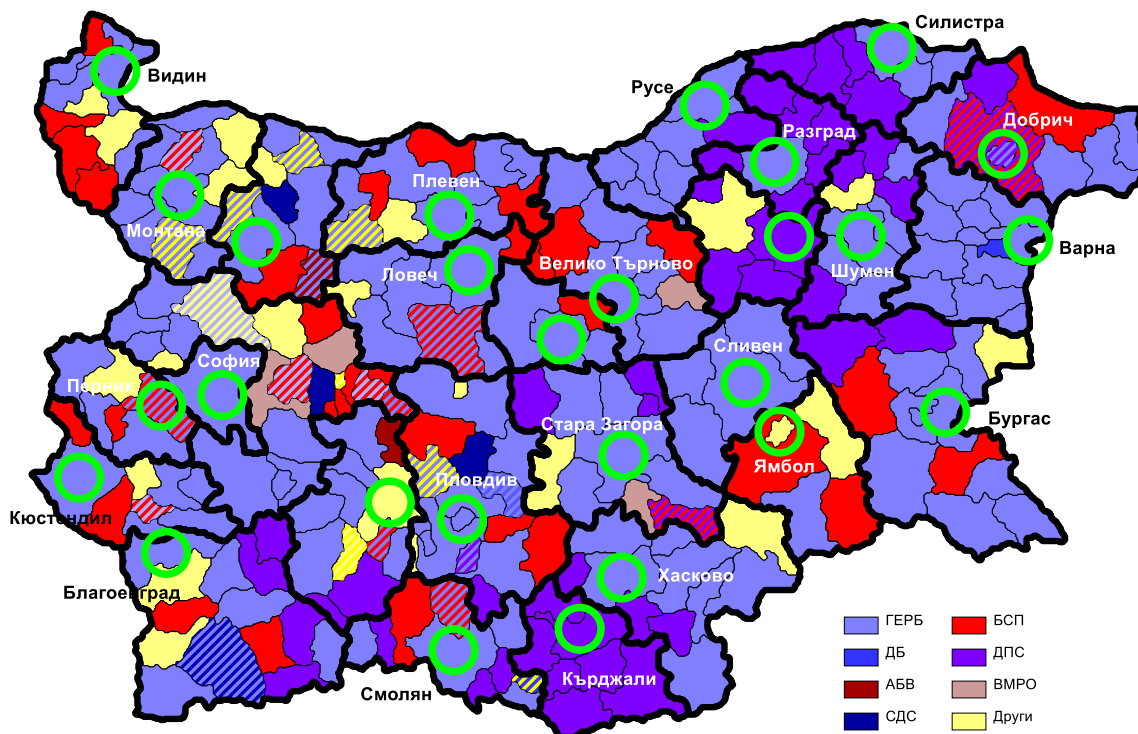
Политическата хегемония на ГЕРБ продължава

Към 2015 г. вече е очевидно, че в България е налице действителна политическа хегемония на ГЕРБ. Тогава редовните местни избори са веднага след двата извънредни драматични парламентарни избори през 2013 (когато е формирано правителството на Пламен Орешарски) и 2014 (когато ГЕРБ се завръща във властта). Тази последователност се отразява на изборния резултат през 2015 г., коментиран от лидера на ГЕРБ Бойко Борисов като „най-доброто време на ГЕРБ“. Тогава от 265 кметове на общини, ГЕРБ печели 121 (45,7%), като от тях 22 областни града (75,9%). Избрани кметове на ГЕРБ управляват до 2019 общини, чиито избиратели съвкупно са 4,66 млн., което представлява повече от 2/3 от всички избиратели. Освен това през 2015 г. кандидатите на ГЕРБ печелят от първия тур в 63 общини, сред които 9 областни центрове: София, Варна, Русе, Бургас, Ямбол, Стара Загора, Велико Търново, Габрово и Благоевград. Освен това през 2015 г. в София ГЕРБ управлява 22 от 24 района, има мнозинство в парламента в коалиция с РБ и АБВ, президентът на републиката Росен Плевнелиев е избран през 2011 г. по нейно предложение.

Но заедно с тази хегемония се развиха и очакванията за нейното преодоляване, най-вече сред партиите на опозицията. Такива очаквания се оказаха донякъде основателни: през 2016 г. ГЕРБ не спечели отново президентските избори, но пък на предсрочните парламентарни избори през 2017 г. отново излезе начело по брой на подадените гласове, при това дори с повече гласове в сравнение с 2014 (+72 000).

При сегашните избори ГЕРБ има вече 133 избрани общински кмета (121 през 2015), макар да губи важни позиции във Видин, Русе, Разград, Благоевград, Перник и Ямбол. Все пак ГЕРБ запазва управлението на 17 от общо 28 областни града, включително в София, където отстъпи на ДБ в 8 района (но устоя в 15 други района). В много повече общини, отколкото са спечелените кметски места, ГЕРБ остава първата партия в Общинския съвет, често и първата по броя на получените гласове. Това илюстрира картата с информация за първата партия по брой на избраните общински съветници.

Карта 3: Първата партия в общинските съвети, 2019

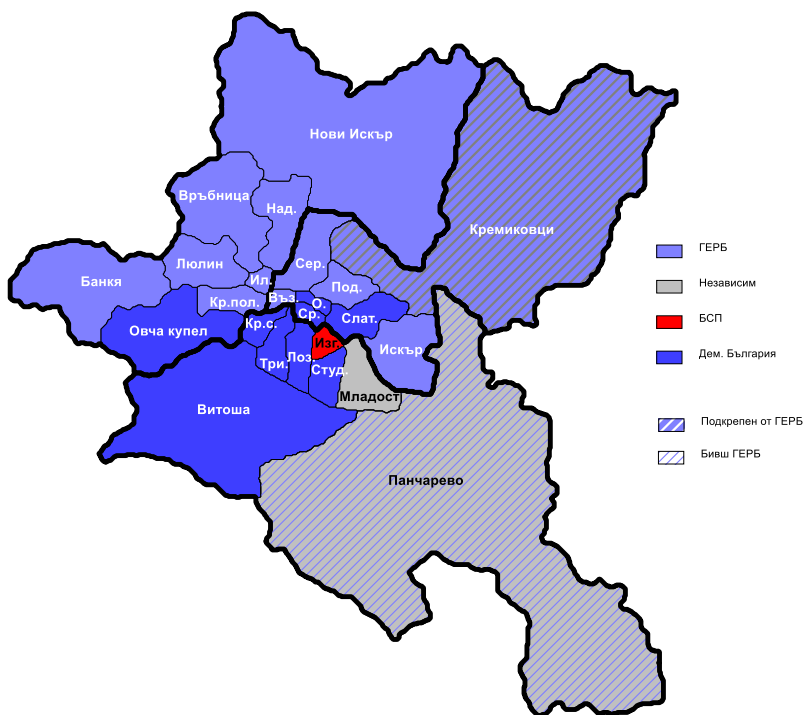
Картография: Авторът със софтуеър на Cartes & Données®

Тази карта показва, че например в Русе, Разград и Благоевград, където ГЕРБ загубиха кметското място, партията е първа политическа сила в общинския съвет. А в българския модел на местно самоуправление именно общинските съвети държат основната част от властта, защото определят местните данъци и такси и гласуват бюджета. Ето защо може да се каже, че ГЕРБ запазва своята политическа хегемония, макар и леко накърнена.

Неуспехите са видими там, където местните организации на ГЕРБ претърпяха криза, например в Ямбол, Русе, Благоевград, Сандански. Ръководството на самата партия не смята, че има голяма загуба, напротив. Но дори нейният лидер още веднага след втория тур заяви, че ще продължи прочистването на партията, което е свидетелство, че все пак има проблеми. В София ГЕРБ загуби в балотажи 9 района (от 24), а можеха да бъдат и повече, ако избирателите на „старата десница“ бяха подкрепили на втория тур Мая Манолова, което обаче никак не изглеждаше вероятно, главно защото независимата кандидатка беше основен критик на протестите срещу правителството на Пламен Орешарски.

Всъщност целия 23 МИР в столицата премина в ръцете на опозицията (най-много райони към ДБ, един към БСП).

Карта 4: Избрани районни кметове в Столична община, 2019

Картография: Авторът със софтуер на Cartes & Données®

Вероятно мнозина в ръководството на GERB изпитват тревога, ако не и известен страх от резултатите. Най-откровено го изразява Менда Стоянова, член на ръководството: „Имаше места, особено в София, вотът беше даден от омраза към GERB, омраза, която аз не мога да си обясня. Гласуваш, защото мразиш, не можеш да стъпиш на факти и да прецениш кандидата, за който гласуваш от омраза. За мен това не е нормално политическо поведение.“ (Стоянова 2019) Страхът всъщност е подобен на онзи от 2013 г., когато GERB отново излязоха на първо място по брой на подадените гласове за тогавашните извънредни парламентарни избори, но останаха изолирани и не можаха да съставят правителство. Силната ангажираност на премиера с местните избори, особено между двата тура, също показва наличието на притеснения за политическото бъдеще в GERB.

От друга страна, някак като оправдание за отделни неуспехи, Бойко Борисов заключава: „Мисля, че се върнахме към нормалността в един изборен процес – не е нормално една партия да спечели всички областни градове. По-шарените общински съвети дават възможност да споделим отговорността“. (Борисов 2019,1)

БСП не постигна решителен обрат

Както и за европейските избори, БСП имаше големи очаквания за разместване на политическите пластовете на местните избори. Особено в София, където партията подкрепи своята дългогодишна активистка и доскорошен омбудсман Мая Манолова. Макар тази подкрепа да не дойде автоматично (мнозина очакваха именно това) и централното ръководство да произведе известен

„съспенс“, подкрепата на социалистите за независимата кандидатка в София беше решаваща – без нея тя не би достигнала до балотаж, както не би достигнала до балотаж и с подкрепата само на социалистите. Последният балотаж в кметската надпревара в София, на който участва кандидат на БСП, е през 2005 г., на Татяна Дончева срещу Бойко Борисов. След това последователно през 2007 Бойко Борисов, а през 2011 и 2015 г. кандидатката на ГЕРБ Йорданка Фандъкова печелят изборите в София още на първия тур. В такъв смисъл дори достигането на балотаж в София може да бъде отчетено като успех и за БСП на тези избори.

Успехът обаче не принадлежи само на БСП, защото Мая Манолова е подкрепена и от няколко партии, които досега неизменно са се самоопределяли като десни, както и от АБВ. В някакъв смисъл нейната кандидатура, подкрепена от опита ѝ като омбудсман, обедини „несъбираемото“. Вярно, като гласуване против ГЕРБ, а не толкова в подкрепа на обща политическа програма, макар че подкрепящите я партии приеха основната част от нейните предложения за София.

Резултатите на БСП за кметската надпревара в София след 2000 г. са много динамични, избирателите на партията в София се простират между 60 000 и 100 000. Видимо Мая Манолова излиза извън тези „обичайни“ гласове на БСП. Показателно е, че листата на социалистите в за ОС в София получи на първия тур 72 667 гласа, което означава, че поне 51 000 избиратели за гласували за Мая Манолова като независим кандидат за кмет, но не са избрали бюлетината на БСП за общинския съвет.

Таблица 5: Гласове на 1 тур на кметските избори в София за кандидатите на БСП или подкрепени от нея.

Година	Кандидат на БСП или подкрепен	Гласове на 1 тур	% от гласувалите
2003	Стоян Александров	103 664	27,2%
2005	Татяна Дончева	83 250	23,2%
2007	Бриго Аспарухов	58 857	15,5%
2011	Георги Кадиев	103 244	22,3%
2015	Михаил Мирчев	33 281	8,4%
2019	Мая Манолова	123 714	27,8%

Източник: ЦИК

В София кметските кандидати на БСП са били различни, но поне двама от тях, Татяна Дончева и Георги Кадиев вече са напуснали партията, а Стоян Александров и Бриго Аспарухов са непартийни кандидати, издигнати от БСП. Това показва, че БСП самостоятелно и с „партийна“ кандидатура не може да спечели кметското място в София, а непременно се нуждае от съюз или коалиция с други партии. Засега това не се е случвало, балотажът на Мая Манолова е в този смисъл безпрецедентен. Все пак в София листата на БСП за ОС почти удвоява гласовете се (от 37 103 през 2015 на 72 667 през 2019). Но остава далече зад ГЕРБ по гласове за ОС (131 536 гласа или съотношение почти 1:2).

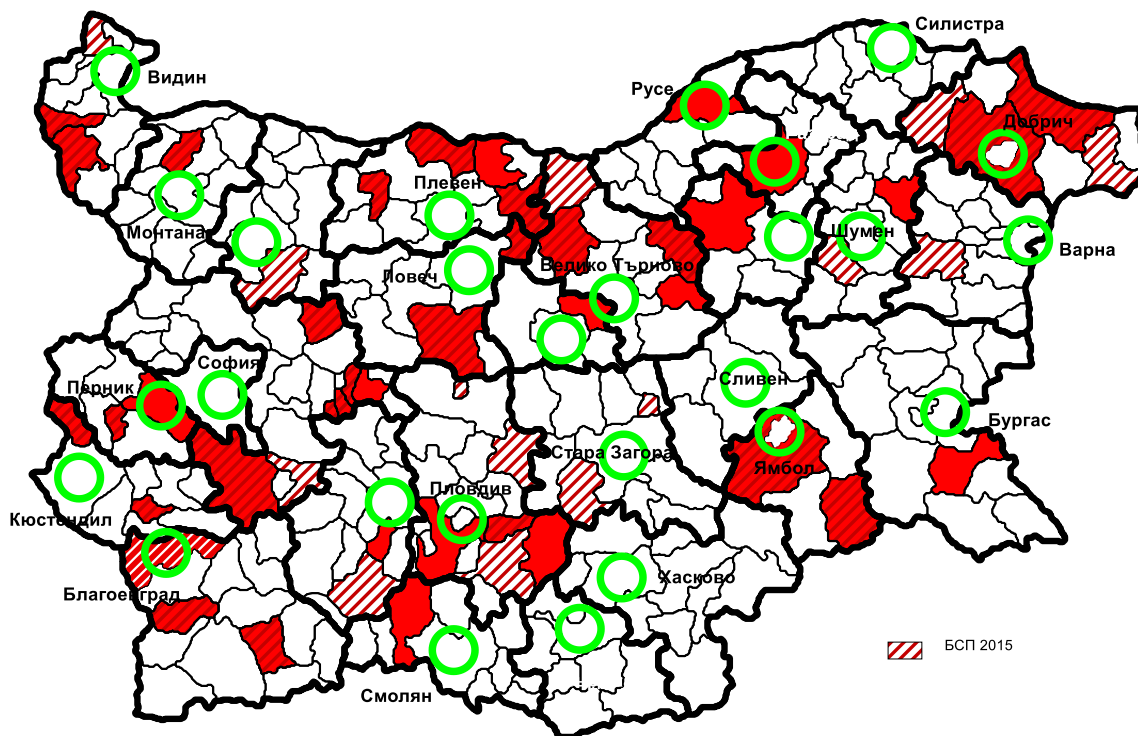
Действителен успех на БСП са кметските места в 4 областни града: Русе, Разград, Перник и Благоевград (в последния град избраният кмет се кандидатира като независим, но подкрепен от БСП). Също така БСП спечели район „Изгрев“ в София, и Младост, където кметът също се кандидатира като независим. В изявление след изборите председателката на партията Корнелия Нинова направи силно положителна равностметка на изборите: „На първи тур 35 общини, на

втори тур печелим 26 балотажа – общо 61 кмета, от които четирима областни... В София печелим два района – „Изгрев“ и „Младост“. В София Мая Манолова показва, че алтернатива има”. (Нинова 2019)

Всъщност най-видимите успехи БСП има там, където местната организация на ГЕРБ се е сринала (Русе, Разград) или там, където подкрепя независим кандидат, който обаче е избран не само с гласовете на социалистите. Така се случва в София (макар и неуспешно) и в Благоевград (успешно). Иначе БСП е първа партия в общинския съвет на 31 общини, а в още 10 е наред с друга партия (най-често ГЕРБ). Това прави общо 61 общини от всичко 265 (23%), БСП е далече от половината, за да може да се изравни донякъде с ГЕРБ.

Картата по-долу показва, че през 2019 БСП печели няколко кметски места, но също и губи няколко кметски места спрямо 2015. Данните са само за кметовете, които се кандидатираха от името на БСП, за 2019 г. също така е показан и изборът в Благоевград – независим кмет, подкрепен от БСП.

Карта 5: Кметовете от БСП през 2019 и 2015

Но основният въпрос е, дали местните избори показваха, че БСП е политическата алтернатива на ГЕРБ, в смисъл, припозната от една нарастваща група граждани като алтернатива, способна да управлява общините и държавата по-добре от ГЕРБ. Няма категоричен положителен отговор на този въпрос. По този въпрос пространен анализ предоставя Иво Инджов, доцент в СУ, за вестник „Дневник“. Той отбелязва, че БСП не е реална лява опозиция, макар да има в нея потенциални фигури на такава опозиция. А под лява опозиция разбира партия, която действа „в интерес на

малкия човек, хората на наемния труд, бедните, експлоатираните малцинства“. И не отива в националистическата и ултраконсервативната ниша, която вече е заета от мнозина други. (Инджов, 2019)

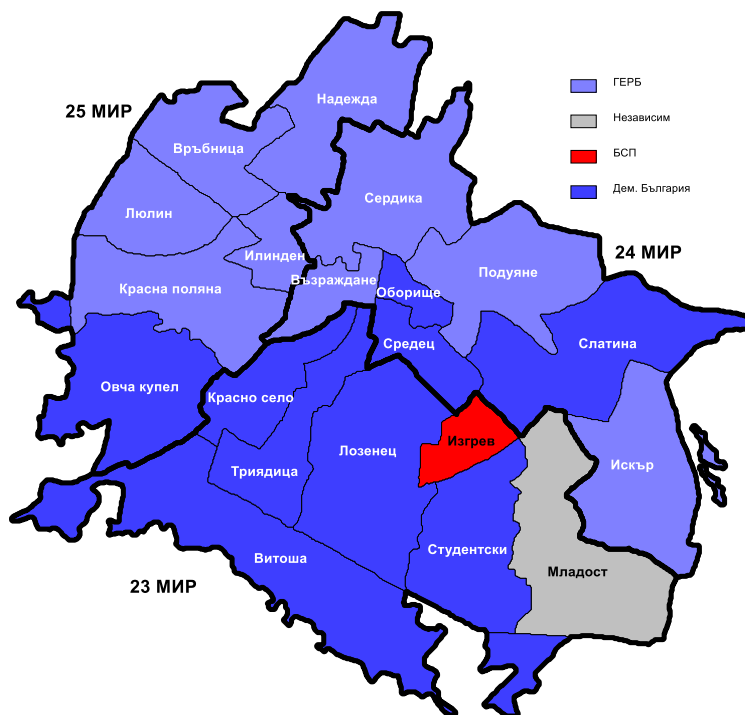
Всъщност, критично се изказа по този въпрос и председателят на ПЕС и бивш лидер на БСП Сергей Станишев: *„Знам, че пак ще бъда обвинен във всички грехове, но аз миея за моята партия и съм длъжен да кажа, че ако така продължаваме, БСП няма да спечели следващи парламентарни избори. Нито които и да е следващи избори. Защо? Защото БСП не е алтернатива. На поредни избори левицата не предложи модерна, задълбочена и експертна политическа оферта.“* (Станишев, 2019)

„Градската десница“ остана Софийска

Партиите обединени в „Демократична България“ (ДСБ, „Да, България“ и Зеленото движение) постигнаха до известна степен неочакван успех в София, но не и извън столицата. Ако след 2015 г. партии от тогавашния Реформаторски блок управляват 2 от 24 софийски района, но също така и 11 общини в страната, сред които Плевен и Добрич, сега нещата са други: 8 района в София, но нито една община извън. От бившия реформаторски блок сегашния СДС, иначе в коалиция с ГЕРБ от европейските избори насам, спечели 5 кметски места самостоятелно, някъде (като Видин) в конкуренция с кандидата на ГЕРБ.

Успехът на „Демократична България“ е видим на картата на самия град София, без прилежащите села-квартали. Там най-добре се виждат и загубите на ГЕРБ.

Карта 6: Избраните районни кметове в град София.

Картография: Авторът със софтуейър на Cartes & Données®

Но извън София коалицията постигна много по-слаби резултати. Тази ситуация показва състоянието на тази коалиция, която по навик мнозина наричат „градска десница“. Названието е паралелно на друго – „синя София“, от времето на началото на демократизацията, когато тогавашния СДС имаше винаги мнозинство в столицата. Но Евгений Дайнов наскоро обърна внимание, че такова название (а и самоназоваване) не е валидно: *„Как така Демократична България ще са „десни“, след като две от трите партии, съставляващи тази коалиция, в самия момент на своето раждане обявиха, че се разполагат извън традиционното деление ляво-дясно?“* (Дайнов 2019)

Освен това мнозина в тази общност (всъщност сега вече много разнородна), приеха като действителна тяхна характеристика една метафора на писателя Георги Господинов по повод на протестите от 2013 г., когато нарече протестиращите „умните и красивите“. Действителното му изречение от една негова статия във в. „Дневник“ е: *„Защото протестиращият човек наистина е красив. И смислен.“* (Господинов, 2013) Тази фраза изразяваше неговата солидарност с протестите, но очевидно не и дисквалифициране на непротестиращите като „неумни и некрасиви“.

Лошото е, че в „Демократична България“ мнозина приеха квалификацията *telle quelle* и се самоопределят като общност на по-образованите и по-добре платените меритократични градски среди, които се оказват политически непредставени. В такава претенция (за принадлежност към „заслужилите“ в обществото, които не получават онова, което им се дължи) има известно

високомерие. Защото ако става въпрос само за „интелигенцията“, то част от нейната роля е и да може да бъде говорител и изразител на очакванията на всички онези работници (нископлатени), по-необразовани и дори маргинализирани градски жители, които също имат нужда от представителство. Високомерието на „градската десница“ изоставя всички тези категории в ръцете на различни популисти.

Но високомерието също така се изразява и в убеждението, че Борис Бонев със своята кандидатура „е отклонил“ гласове от „Демократична България“. Сякаш избирателите му са по принцип и „естествено“ подкрепящи „традиционните десни“ (друга вече неубедителна самоквалификация (Дайнов 2019)).

Данните за поведението на гласувалите за Борис Бонев и Борислав Игнатов в София на втория тур са противоречиви. Според „Алфа рисърч“ гласувалите за Борислав Игнатов на първи тур в по-голяма степен са предпочели Йорданка Фандъкова на втория. Според „Галъп“ обаче, 34,1% от десните са предпочели Фандъкова, докато 41,2% са избрали Мая Манолова. Но и двете агенции са единодушни в допитване на изхода от урните, че гласовете на Борис Бонев от Спаси София са се разпределили в съотношение 2:1 за Мая Манолова. (Offnews 2019) Това видимо оспорва твърдението, че гласувалите за Борис Бонев по принцип се самоопределят като „десни“.

Демонстрираното високомерие има обратен ефект за „Демократична България“. Блогърът Иван Стамболов-Сула, самоопределящ се като десен консерватор, отбелязва по този повод: *„Малката разлика между Фандъкова и Манолова е ярка червена лампа за всички. Тя показва, че е налице и навява нова политическа ситуация и че тази ситуация ще търпи развитие, като достигне кулминацията си на следващите редовни парламентарни избори. Дано тази малка разлика покаже на десните софиянци, че на косъм са се разминали с нещо невиджано досега в политиката - почти успешен популистски преврат.“* Той напомня на „десните софиянци“, че са десни, затова най-добре да подкрепят и занаят десните в лицето на ГЕРБ, при това в съюз със СДС. Иван Стамболов-Сула продължава: *„трябва да се огледаме кои са дясно-консервативните субекти и да ги поощрим да направят устойчива коалиция, която в един момент да се превърне в партия. Това са СДС, ДСБ, ГЕРБ и патриотите, може би без Атака.“* (Стамболов-Сула 2019) Възможност призивите и опитите да се обедини десницата, като под това се разбират наследниците на стария СДС (голямата антикомунистическа коалиция от 1990), както и по-нови политически партии от средите на „сините“ не са новост, но досега не са се реализирали. Вероятно защото всички тези наследници не винаги и не непременно, се самоопределят като десни. Да не говорим за поколението на родените след 1989 г., които са много по-чувствителни на екологично-социални теми, а с това и много по-критични към корпоративния капитализъм, което ги сближава по-скоро с левите.

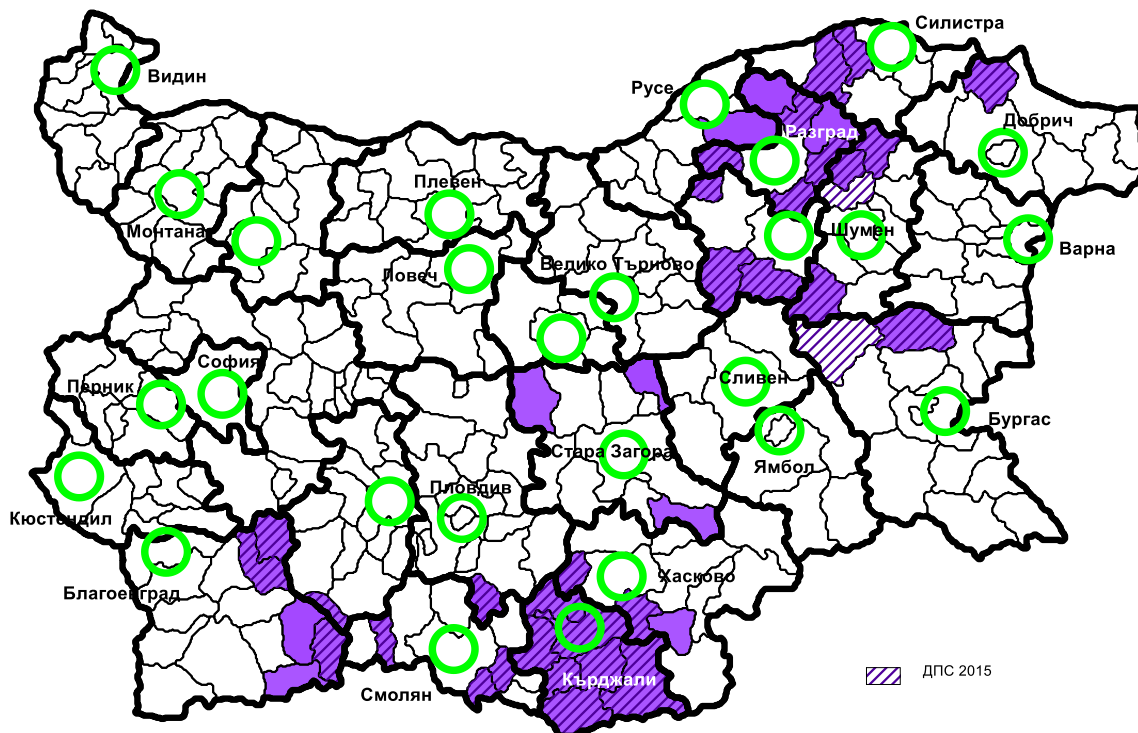
ДПС остана най-вече регионална партия

ДПС също постигна очаквани резултати, но едновременно спечели и загуби. Движението има със 7 кметски места повече, отколкото през 2015 г. Но едновременно с това е спечелило на нови места и е загубило няколко позиции.

Лидерът на ДПС Мустафа Карадайъ се похвали с успех: *„През 2015 г. имахме 39 кметове на общини, от които 32-ма бяха партийни кандидати, а другите бяха в коалиция или независими,*

но с нашата подкрепа. Сега имаме 47 общински кметове, от които 37 са изцяло кандидатури на ДПС". (Mediapool 2019)

Карта 7: Кметовете от ДПС 2019 и 2015

Картография: Авторът със софтуер на Cartes & Données®

ДПС запази позициите си във всички общини на Кърджалийска област, но разшири присъствието си в общините от Разградска област (всички освен Разград). Разшири влиянието си и в няколко общини в Старозагорска област (като Гурково и Павел баня) или Благоевградска област (Гърмен и Хаджидимово). Възможно е разширяването в Лудогорието да е резултат от промяната в съотношението с конкурентната партия ДОСТ на бившия лидер на движението Лютви Местан, явила се на тези избори в съюз с БЗНС на Николай Ненчев. В крайна сметка ДОСТ не проби никъде на тези избори.

Но ДПС не успя да направи пробив в друг областен глад, освен традиционната си позиция в Кърджали. Не успя в Търговище, но според някои анализатори новият кмет на Ямбол, бизнесменът Валентин Ревански, от „Пряка демокрация“, е всъщност имплицитно подкрепен от ДПС. Все пак ДПС има самостоятелно едва 611 гласа за листата си за общински съветници в Ямбол (без място в ОС), докато „Пряка демокрация“ печели 13 места, повече от ГЕРБ и от БСП (с по 9).

Така движението остава по същество регионална партия, присъстваща в районите с концентрация на български турци и помаци. Новото е, че в изявлението си след изборите лидерът на

движението Мустафа Карадайъ разкритикува остро ГЕРБ: „Цялата държавна машина беше впрегната незаконно в кампанията на управляващите. Държавният апарат беше превърнат в машина за печелене на избори и то в най-уродливата ѝ форма – чрез заплахи, натиск и репресии.“ (Mediapool 2019,2) Някои наблюдатели квалифицират заявлението като предложение за участие на ДПС в управлението заедно с ГЕРБ, но изглежда по-скоро лидерите на движението дават заявка за очерталия се на тези избори „анти-ГЕРБ фронт“.

Заключение: кой на кого е съперник или враг?

Има ли нови политически разделителни линии в българското общество, които да се очертават на тези местни избори през 2019 г.? На пръв поглед и някак си логически, би трябвало да кажем, че в основни линии се е запазила линията на противопоставяне между ГЕРБ и БСП. Това е и смисълът на казаното от Бойко Борисов: „За мен като лидер на партията е важен един резултат – безапелационната победа над БСП. Навсякъде, а в София –двойно“ (Борисов 2019,2)

Но експлицирането на тази ос има друга стойност, да покаже, че ГЕРБ е легитимният наследник на „сините“ в един конфликт, представян за „вечно дерби“ в политиката. ГЕРБ претендира да бъде наследникът на СДС от времето на 1990-те години, лагерът на „сините“, противопоставящ се на лагера на „червените“ от БСП. Претенцията на ГЕРБ се подчертава и с днешната му коалиция със СДС, а най-накрая се експлицира пак от Бойко Борисов, заявявайки просто, че днешната „Демократична България“ (някак си смятана, дори от него за претендент за наследството на „сините“) е всъщност нещо съвсем друго, дори противоположно на „сините“: Борисов: „Да спрем да ги наричаме десница. Това са бившите деца, внуци на червената номенклатура“. (Mediapool 2019,3)

Вероятно за такава ситуация отговорност има и самата „Демократична България“ най-вече заради дългата си борба за етикета „традиционна десница“. В продължение на казаното от Бойко Борисов депутатът от ГЕРБ и негов фактически интелектуален говорител Тома Биков подчертава: „В София се поражда градска левица в лицето на една част от „Демократична България“ и на пооддръжниците на Бонев. Това е една либерална левица, за която имаше наченки преди известно време, и която в тези райони печели благодарение на БСП. Не на нещо друго и това трябва да бъде ясно.“ (Биков 2019) Изглежда в политическия дебат новото / старо манихейско политическо разбиране, противопоставящо едни (нови) антикомунисти срещу едни стари бивши (крипто)комунисти.

Местните изборите от 2019 г. показват и друго. Мнозина, при това все повече от по-младите, родените от 1989 г. насам, вече са извън стария дебат между „сините“ и „червените“. Съпротивата им срещу „завладяването на държавата“, срещу превръщането ѝ в частна собственост (подобно и на съпротивата срещу всевластието на номенклатурата преди 1989 г.) обединява демократите. Не в смисъл, че няма разлика между лявото и дясното, а в смисъл, че пред общата заплаха, това разделение може да бъде отместено настрани, поне за известно време, докато демократичния процес не се нормализира.

Библиография

Биков, Тома. В София се заражда градска левица. В: Actualno.com, 4 ноември 2019: https://www.actualno.com/mestniizbori2019/toma-bikov-v-sofija-se-zarajda-gradska-levica-news_1391584.html

Борисов, Бойко. Хората подкрепиха партията и наказаха лошите кандидати. БТВ новините, 3 ноември 2019: <https://btvnovinite.bg/mestnite2019/bojko-borisov-horata-podkrepiha-partijata-i-nakazaha-loshite-kandidati.html>

Борисов, Бойко. Победата ни над БСП е безапелационна. БТВ новините, 27 октомври 2019: <https://btvnovinite.bg/mestnite2019/bojko-borisov-bsp-iskat-subsidii-no-njamat-kandidati.html>

Господинов, Георги. Протестиращият човек е красив. В. „Дневник“, 18 юни 2013: https://www.dnevnik.bg/analizi/2013/06/18/2084449_protestirashtiat_chovek_e_krasiv/

Дайнов, Евгений. За капаните на градската десница и балотажа. В Offnews, 28 октомври 2019: <https://offnews.bg/nashite-avtori/evgenij-dajnov-za-kapanite-na-gradskata-desnitca-i-balotazha-714240.html>

Инджов, Иво. Най-големите врагове на БСП вече са Нинова, Гешев и Трифонов. В. „Дневник“, 25 октомври 2019: https://www.dnevnik.bg/analizi/2019/10/25/3981831_nai-golemite_vragove_na_bsp_veche_sa_ninova_geshev_i/

Институт за развитие на публичната среда. Анализ на недействителните гласове за общински съветници – местни избори 2019. В: Отворен парламент, Блог 2019: <https://openparliament.net/2019/11/26/%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%b8%d0%b7-%d0%bd%d0%b0-%d0%bd%d0%b5%d0%b4%d0%b5%d0%b9d1%81d1%82%d0%b2%d0%b8d1%82%d0%b5d0%bb%d0%bd%d0%b8d1%82%d0%b5-%d0%b3d0%bb%d0%b0d1%81d0%be%d0%b2d0%b5-%d0%b7/>

Нинова, Корнелия. Изпълнихме задачата си. В „Нова телевизия“, 4 ноември 2019: <https://nova.bg/news/view/2019/11/04/267621/%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D0%BF%D1%8A%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%BC%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%B8-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8>

Стамболов-Сула, Иван. Кой накъде след изборите? В: News.bg, 5 ноември 2019: <https://news.bg/comments/koy-nakade-sled-izborite.html>

Станишев, Сергей. Местните избори са пропуснат шанс за нас, БСП не е алтернатива. В Darik News, 6 ноември 2019: <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/stanishev-mestnite-izbori-sa-propusnat-shans-za-nas-bsp-ne-e-alternativa-2196262>

Стоянова, Менда. Политическата карта на България е синя, с надпис ГЕРБ. Българска национална телевизия, 5 ноември 2019: <http://news.bnt.bg/bg/a/menda-stoyanova-politicheskata-karta-na-blgariya-e-sinya-s-nadpis-gerb>

Централна избирателна комисия. Местни избори 2019: резултати. <https://results.cik.bg/mi2019/tur1/rezultati/0103.html>

Централна избирателна комисия. Местни избори 2019: съобщения. <https://www.cik.bg/bg/messages>

Mediapool. На местните избори се купуват най-много гласове на най-ниска цена. 23 февруари 2019: <https://www.mediapool.bg/na-mestnite-izbori-se-kupuvat-nai-mnogo-glasove-na-nai-niska-tsena-news290268.html>

Mediapool. ДПС нападна ГЕРБ и постави под въпрос легитимността на изборите, 3 ноември 2019: <https://www.mediapool.bg/dps-napadna-gerb-i-postavi-pod-vapros-legitimnostta-na-izborite-news299791.html>

Mediapool. Борисов посочи десните за враг №1 и ги обяви за "деца на червената номенклатура". 7 ноември 2019: <https://www.mediapool.bg/borisov-posochi-desnite-za-vrag-1-i-gi-obyavi-za-detsa-na-chervenata-nomenklatura-news299939.html>

Offnews, Противоречиви данни, 3 ноември 2019: <https://offnews.bg/politika/protivorechivi-danni-za-kogo-glasuvaha-desnite-na-balotazha-714689.html>

Reif, Karlheinz and Hermann Schmitt, 'Nine Second Order National Elections: A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results', European Journal of Political Research, 8 (1980), 3–44.